

ЗАХИСТ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАННОСТІ ОСОБИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

ВОСКРЕСЕНСЬКА Ірина Владиславівна - ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ, капітан міліції

341.4:343.541(477)

Данная статья посвящена аналитическому обзору международного законодательства в сфере защиты основных личных прав человека, в которые входят половая свобода и неприкосновенность. Исследованы основные положения этих международных документов. Сделан вывод о необходимости совершенствования национального законодательства для приведения его в соответствие с системой международных стандартов.

Ключові слова: міжнародне законодавство, права людини, основні особисті права, статева свобода, статева недоторканність.

Права людини та її основні свободи є благами, що надані кожному громадянину з його народження, а їх захист і забезпечення непорушності є найпершим обов'язком не тільки окремої правової держави, а й міжнародної спільноти в цілому. В останні роки трансформації національного законодавства, в Україні змінюються основні підходи щодо забезпечення та реалізації прав та свобод людини, визначених нормами міжнародного права. Це пов'язано з посиленням уваги органів державної влади до інтересів громадян та суспільства, удосконаленням механізму контролю за дотриманням чинного законодавства у сфері захисту прав людини, розвитку інституцій соціально-правового захисту прав, свобод та інтересів громадян, у зв'язку з чим, ключові положення міжнародних правових актів та міжнародних стандартів знаходять відображення в чинному законодавстві.

Право на свободу та особисту недоторканність, поряд з іншими правами, такими як право на захист честі та гідності, право на недоторканність приватного життя та житла, особисту та сімейну таємницю, свободу вибору місця перебування та свободу пересування та інші права відносяться до категорії основних особистих прав. Основні особисті права, включають головні, природні, невідчужувані права, що забезпечують достойне існування людини, які дозволяють відчувати себе вільним та захищеним у повсякденному житті (право на життя, на свободу, фізичну цілісність та особисту недоторканність, право на захист честі та багато інших прав).

Україна як демократична правова держава визнає пріоритет міжнародного права над національним і як суб'єкт міжнародних відносин вона зобов'язана дотримуватись норм і принципів міжнародного права. У ст. 9 Конституції України передбачено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Вказане і обумовлює необхідність вивчення нормативних актів міжнародного права з метою впровадження провідних ідей та положень в національне, у тому числі, кримінальне законодавство.

Стан дослідження. Питання імплементації норм міжнародного права щодо кримінально-правового захисту статевої свободи та статевої недоторканності у національне законодавство, дістало аналізу, лише у час-

тині відповідності певних положень (на рівні окремої кримінально-правової норми) чинного Кримінального кодексу України (далі – КК України) міжнародним нормам та стандартам. Окремі аспекти захисту статевої свободи та статевої недоторканності розглядалися українськими та зарубіжними науковцями, зокрема, Ю. В. Александровим, Л. А. Андрєєвою, М. І. Бажановим, І.О. Бандурка, В. І. Борисовим, С. В. Бородиним, Л. В. Дорошем, О. О. Дудоровим, А. А. Жижилеком, О. М. Ігнатовим, П. І. Люблінським, П. С. Матишевським, В. О. Навроцьким, А. В. Наумовим, П. П. Осіповим, В. Н. Сафроновим, Н. М. Свидловим, Є. В. Фесенком, М. Н. Хлинцовим, А. П. Чуприковим, С. Д. Шапченком, Я. М. Яковлєвим та іншими.

Метою даної роботи є аналітичний огляд міжнародних документів ратифікованих Верховною Радою України та виявлення напрямів удосконалення чинного кримінального законодавства, яким передбачено відповідальність за посягання на статева свободу та статева недоторканність особи.

Україна є учасницею багатьох міжнародних договорів, які передбачають загальні стандарти захисту права на свободу та особисту недоторканність, які, у свою чергу, охоплюють право на статева свободу та статева недоторканність. Їх аналіз, на наш погляд, слід почати з основних та найбільш загальних, адже забезпечення права на статева свободу та статева недоторканність можна вважати окремим випадком або складовим елементом забезпечення права на свободу та особисту недоторканність.

У першій статті Загальної Декларації прав людини (далі – Декларація), прийнятої резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року, проголошується вільність і рівність всіх людей у своїй гідності та правах від народження. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один одного у дусі братерства. Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність (ст. 3 Декларації). Ніхто не може зазнати безпідставного втручання в

особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, таємницю кореспонденції або його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист від такого втручання або таких посягань (ст. 12 Декларації). Чоловіки і жінки, які досягли повноліття, мають право без будь-яких обмежень за ознакою раси, національності або релігії одружуватися і засновувати сім'ю. Шлюб може укладатися тільки при вільній і повній згоді сторін, що одружуються (ст. 16 Декларації) [1].

Указані норми дають можливість говорити про те, що людська свобода та недоторканність, невід'ємною частиною яких є статева свобода та статева недоторканність, поряд з іншими найбільш важливими правами людини, виступає в якості основи, що сприяє нормальному гармонійному існуванню суспільства та вказує на цінність кожної людини окремо. Указані права людини є універсальними, неподільними, взаємопов'язаними та взаємозалежними. Разом з цим, прямої вказівки на необхідність правового захисту саме статевої свободи та статевої недоторканності Декларацією не передбачено. Лише на підставі цілісного її сприйняття, спираючись на більш загальні положення, можна дійти висновку про доцільність та необхідність захисту цих прав. Міжнародна спільнота відноситься до прав людини як пріоритетного напрямку, визначаючи їх на справедливій і рівній основі, з однаковим підходом та ставленням до всього комплексу прав та свобод, при цьому захист основних прав та свобод людини покладається в основу діяльності всіх міжнародних інституцій.

Після прийняття Загальної декларації прав людини, на різних рівнях світової спільноти розпочалася робота із розробки механізму забезпечення проголошених у ній прав і свобод та їх конкретизації. Результатом цієї діяльності стала підготовка двох міжнародних документів: Міжнародного Пакту про економічні, соціальні і культурні права [2] та Міжнародного Пакту про громадянські і політичні права [3], які були одногосно прийняті Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року та ратифіковані Указом Президії Верхо-

вної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19 жовтня 1973 року. Якщо держава стає учасником кожного з двох Пактів, вона зобов'язується гарантувати всім особам, що проживають на її території чи знаходяться під її юрисдикцією, без будь-якої дискримінації усі права, передбачені в даному Пакті і забезпечувати ефективні засоби правового захисту у випадку їх порушень. Вказаний принцип дії декларується в преамбулах до вказаних пактів.

Опосередковано на необхідність забезпечення права на статеву свободу та статеву недоторканість, в частині недопущення примушування або обмежень з боку будь-якого з членів сім'ї чи батьками або особами, що їх замінюють стосовно дітей, вказується у статтях 2, 3, 10 та 11 Пакту про економічні, соціальні і культурні права [2].

Положеннями Пакту закріплено заборону будь-якої дискримінації в реалізації прав всіх громадян: «Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються гарантувати, що права, проголошені в цьому Пакті, здійснюватимуться без будь-якої дискримінації щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження чи іншої обставини» (ч. 2 ст. 2) та «Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користування всіма економічними, соціальними і культурними правами, передбаченими в цьому Пакті» (ст. 3). Крім цього, держави, законодавчими органами яких було ратифіковано вказаний пакт, зобов'язуються забезпечувати розвиток сім'ї та права дітей (підлітків), вони визнають, що: «сім'я, що є природним і основним осередком суспільства, повинна надаватися по можливості якнайширша охорона і допомога, особливо при її утворенні і поки на її відповідальності лежить турбота про несамотійних дітей та їх виховання. Шлюб повинен укладатися за вільною згодою тих, хто одружується» (ч. 1 ст. 10), а також, що «особливі заходи охорони і допомоги мають вживатися щодо всіх дітей і підлітків без будь-якої дискримінації за ознакою сімейного походження чи за ін-

шою ознакою. Діти і підлітки мають бути захищені від економічної і соціальної експлуатації. Застосування їх праці в галузі, шкідливій для їх моральності і здоров'я чи небезпечній для життя або такої, що може завдати шкоди їх нормальному розвитку, повинно бути каране за законом. Крім того, держави повинні встановити межі віку, нижче яких користування платною дитячою працею забороняється і карається за законом» (ч. 3 ст. 10).

Пактом про громадянські і політичні права передбачається необхідність забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користуватися всіма громадянськими і політичними правами (ст. 3), забезпечити заборону катування або жорстокого, нелюдського або принижуючого поведіння або покарання (ст. 7), виключити можливість перебування особи в підневільному стані (ст. 8) [3].

Згідно положень пакту, держави визнають право кожної людини на свободу і особисту недоторканність (ст. 9), що забезпечується заборонаю свавільного або незаконного втручання в його особисте і сімейне життя (ст. 17), правом чоловіків і жінок, які досягли шлюбного віку на вступ у шлюб і правом засновувати сім'ю. Так, жоден шлюб не може бути укладений без повної згоди осіб які беруть шлюб, а держави, якими ратифіковано цей Пакт повинні прийняти необхідні міри для забезпечення рівності прав і обов'язків чоловіка та дружини по відношенню до вступу в шлюб, під час знаходження у шлюбі та при його розірванні (ст. 23).

Аналіз змісту положень Міжнародного Пакту про громадянські і політичні права дає можливість зробити висновок, що захищаючи основні права та свободи людини, міжнародна спільнота створює умови для забезпечення захисту статевої свободи та недоторканості, як основних особистих прав людини, що досягається за рахунок заборони обмеження будь-яких прав і свобод, захисту свободи волевиявлення особи, через вказівку на заборону тримання в підневільному стані, гарантує особисту недоторканність, визначає лише добровільність і свободу вибору у шлюбних відносинах.

Норми вищевказаних міжнародних документів підтверджують найвищий рівень захисту основних особистих прав людини. При цьому, їх аналіз дозволяє зробити висновки, що міжнародними стандартами фактично презюмується: статеві відносини, які виникають між особами, повинні ґрунтуватися лише на невторчанні в їх особисте та сімейне життя, на можливості вільного вибору партнера та способу задоволення статевих потреб. Основний акцент таких стосунків робиться на їх добровільність, на відсутність тиску, свободу та повну згоду: ніхто не може триматися в підневільному стані, незалежно від його матеріального, соціального, службового чи будь-якого іншого становища, ніхто в статевих відносинах не може зазнавати дискримінації, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, соціального чи станового походження, майнового або іншого стану, народження чи інших обставин.

Вказані основні міжнародні документи разом утворюють етичну, моральну та правову основу для всіх напрямків діяльності Організації Об'єднаних Націй та міжнародного співтовариства в галузі прав людини і виступають в якості фундаменту, на якому будується міжнародна система захисту і розвитку прав людини.

Наступним нормативним документом, який потребує розгляду у зв'язку з його відношенням до сфери захисту статевих стосунків, слід визнати Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, підписаної 17 липня 1980 року та ратифікованої 12 березня 1981 року.

З метою усунення дискримінаційних проявів, вказаною Конвенцією було визначено конкретні галузі дискримінації щодо жінок: у сфері політичних прав, шлюбу і родини, а також у сфері зайнятості. Так, у Конвенції було запропоновано поняття «дискримінації щодо жінок», під якою розуміється будь-яке розрізнення, виняток або обмеження за ознакою статі, спрямовані на ослаблення чи зведення нанівець визнання, користування або здійснення жінок, незалежно від їхнього сімейного стану,

на основі рівноправності чоловіків і жінок, прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, громадській або будь-якій іншій галузі (ст. 1) і наголошено на тому, що держави-учасниці повинні вживати заходів щодо ліквідації дискримінації як у громадській, так і приватній сферах. Недостатньо прагнути до «вертикальної» рівності окремих жінок стосовно державних органів; держави повинні також уживати заходів для забезпечення ліквідації дискримінації на «горизонтальному» рівні, навіть у рамках родини [4, с. 7].

У Конвенції вказуються і конкретні напрями вдосконалення національного законодавства з метою недопущення дискримінації: у галузі зайнятості (ст. 11) та у сфері особистого життя (ст. 16).

Як вказують представники Харківської правозахисної групи, істинна рівність на ринку праці вимагає вживання заходів, спрямованих на захист жінок від усіх форм насильства на робочому місці. Однією з найбільш розповсюджених форм такого насильства є сексуальні домагання з боку колег, а особливо керівного складу. Замість того, щоб відноситися до жінок як до рівноправних колег по роботі, чоловіки найчастіше розглядають їх лише як об'єкт сексуальних домагань. Для вирішення цієї широко розповсюдженої проблеми Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок у своїй Загальній рекомендації № 12, прийнятій на його восьмій сесії в 1989 році, закликав держави-учасниці включати в їхні доповіді Комітету інформацію про закони, спрямовані проти сексуальних домагань на робочому місці. У 1992 році Комітет рекомендував державам-учасницям вжити ефективних заходів правового характеру, включаючи заходи кримінального покарання, цивільно-правові засоби і положення, що стосуються відшкодування збитків з метою захисту жінок від усіх видів насильства, включаючи сексуальні зазіхання і сексуальні домагання на робочому місці (Загальна рекомендація № 19 (одинадцята сесія), пункт 24 t) i) [4, с. 15].

Розглядаючи питання дискримінації жінок у сфері особистого життя, слід звер-

нути увагу на ст. 16 Конвенції, де конкретизуються положення ст. 23 Міжнародного Пакту про громадянські і політичні права, в частині забезпечення рівності чоловіків і жінок на однакові права щодо одруження, однакові права на вільний вибір дружини і на одруження лише за власної повної згоди, однакові права та обов'язки під час шлюбу і після його розірвання, однакові права і обов'язки чоловіків і жінок як батьків незалежно від їхнього сімейного стану в питаннях, що стосуються дітей тощо [5].

Аналіз положень зазначених документів дозволяє зробити висновок, що міжнародне право послідовно укріплює основні права і свободи людини та громадянина, спрямовуючи правотворчу діяльність держав-учасниць на захист особистих прав особи на основі принципів недопущення дискримінації та пригнічення, рівності всіх людей в своїх правах та свободах, без всілякого їх розрізнення та розмежування за будь-якими категоріями та ознаками.

З метою подальшого розвитку захисту основних прав і свобод людини і громадянина, резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 1993 року № 48/104 було проголошено Декларацію про викорінення насильства відносно жінок.

Вказаною декларацією визначається як термін «насильство щодо жінок», під яким розуміється довільний акт насильства, скоєний на підставі статевої ознаки, який спричиняє або може спричинити фізичний, статевий чи психологічний збиток або страждання жінкам, а також загрози скоєння таких актів, примусове чи довільне позбавлення свободи або особистого життя (ст. 1) так і його форми (ст. 2). Так, насильством щодо жінок охоплюються такі випадки: а) фізичне, статеве та психологічне насильство, що має місце в сім'ї, включно нанесення побоїв, статевий примус дівчаток у сім'ї, насильство, пов'язане з приданим, зґвалтування дружини чоловіком, пошкодження жіночих статевих органів та інші традиційні види практики, що завдають шкоду жінкам, лікарське насильство та насильство, пов'язане з експлуатацією; б) фізичне, статеве та психологічне насильство, що має місце в суспільстві в цілому,

включно зґвалтування, статевий примус, статеве домагання та залякування на роботі, в навчальних закладах та в інших місцях, торгівлю жінками і примус до проституції; с) фізичне, статеве та психологічне насильство з боку чи за умови потурання держави, де б воно не відбувалося [6].

Як можна бачити, згідно Декларації про викорінення насильства відносно жінок, фактично будь-яка форма насильства прямо або опосередковано пов'язується з втручанням у сферу статевих стосунків, що безальтернативно повинно розглядатися в якості посягання на статеву свободу або статеву недоторканість, у тому числі, на захист яких і спрямовано її прийняття.

Вивчаючи питання про захист статевої свободи та статевої недоторканості міжнародними правовими документами, слід зазначити, що практично всіма міжнародно-правовими актами окремо закріплено вказівку на необхідність особливого захисту дитинства від протиправних посягань. На жаль, порушення права на статеву недоторканність дітей має непоодинокий характер, а через незавершеність інтелектуального та фізичного розвитку, тобто вікову незрілість, особи, що не досягли повноліття не можуть у повному обсязі розуміти, які дії щодо них відбуваються. У зв'язку з цим, діти та підлітки потребують особливого захисту, а міжнародна спільнота активно діє у цьому напрямі.

Положення Декларації прав дитини сформульовано в якості принципів, на підставі яких повинен забезпечуватися захист дітей. Окремі положення щодо питання захисту статевої недоторканості дитини сформульовано у другому та дев'ятому принципах Декларації: «Дитині законом або іншими засобами повинен бути забезпечений спеціальний захист і надані можливості та сприятливі умови, які дозволили б їй розвиватися фізично, розумово, морально, духовно та у соціальному відношенні здоровим і нормальним шляхом і в умовах свободи та гідності. При виданні з цією метою законів головним міркуванням має бути найкраще забезпечення інтересів дитини» (принцип 2), а також «Дитина повинна бути захищена від усіх форм недба-

лого ставлення, жорстокості і експлуатації. Вона не повинна бути об'єктом торгівлі в будь-якій формі. Дитину не слід приймати на роботу до досягнення належного вікового мінімуму; їй ні в якому разі не повинні доручатися чи дозволятися роботи або заняття, які були б шкідливі для її здоров'я чи освіти або перешкоджали її фізичному, розумовому чи моральному розвитку» (принцип 9) [7].

Україна взяла на себе ряд зобов'язань з покращення добробуту дітей, зокрема підписавши Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про права дитини. Ця Конвенція була ратифікована Постановою Верховної Ради України № 789 XII (78912) від 27 лютого 1991 року та набула чинності з 27 вересня 1991 року. Крім того, у 2003 та 2005 роках український Парламент ратифікував два факультативних протоколи до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії та щодо участі у збройних конфліктах, у зв'язку з чим, протоколи стали частиною національного законодавства.

Питання, щодо забезпечення країнами-учасницями статевої недоторканності дітей конкретизовані у статті 19 Конвенції про права дитини: «Держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дітей від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину [8], при цьому у статті 37 вказаної Конвенції вказано, що «держави-учасниці забезпечують, щоб жодна дитина не піддавалась катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або принижуючим гідність видам поводження», а держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для сприяння фізичному та психологічному відновленню та соціальній інтеграції дитини, яка є жертвою будь-яких видів нехтування, експлуатації чи зловживань, катувань чи будь-яких жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження, покарання чи

збройних конфліктів. Таке відновлення і реінтеграція мають здійснюватись в умовах, що забезпечують здоров'я, самоповагу і гідність дитини (ст. 39) [8].

Щодо додаткових протоколів, слід вказати, що факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії чітко визначив поняття «торгівлі дітьми», «дитячої проституції» та «дитячої порнографії». Так, під торгівлею дітьми розуміється будь-який акт або угода, внаслідок яких дитина передається будь-якою особою або будь-якою групою осіб іншій особі або групі осіб за винагороду або інше відшкодування; під дитячою проституцією слід визнавати використання дитини у діяльності сексуального характеру за винагороду або будь-яку іншу форму відшкодування; дитяча порнографія означає будь-яке зображення будь-якими засобами дитини, яка здійснює реальні або змодельовані відверто сексуальні дії, або будь-яке зображення статевих органів дитини, головним чином в сексуальних цілях [9].

Крім цього, у ст. 3 Протоколу визначено діяння і види діяльності, які пропонується визнавати національним законодавством кримінально караними: а) у контексті торгівлі дітьми, визначеній у статті 2: пропозиція, передача чи отримання будь-якими засобами дитини з метою: а. сексуальної експлуатації дитини; б. передачі органів дитини за винагороду; с. використання дитини на примусових роботах; ii) неправомірне схилення в якості посередництва до згоди на усиновлення дитини з порушенням міжнародно-правових актів щодо усиновлення; б) пропозиція, отримання, передача чи надання дитини для цілей дитячої проституції, визначеній у статті 2; с) виробництво, розподіл, розповсюдження, імпорт, експорт, пропозиція, продаж або зберігання у вищезазначених цілях дитячої порнографії, визначеної у статті 2 [9].

Посилений захист статевої недоторканності дитини також проголошено Конвенцією про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182, яка прийнята 87 сесією Генеральної конференції Міжнародної організації праці

01 червня 1999 року, і ратифікована Україною у жовтні 2000 року. У статті 3 Конвенції визначено «найгірші форми дитячої праці», що включає: а) усі форми рабства або практику, подібну до рабства, як наприклад, продаж дітей та торгівля ними, боргова кабала та кріпосна залежність, а також примусова чи обов'язкова праця, включаючи примусове чи обов'язкове вербування дітей для використання їх у збройних конфліктах; б) використання, вербування або пропонування дитини для заняття проституцією, виробництва порнографічної продукції чи для порнографічних вистав; с) використання, вербування або пропонування дитини для незаконної діяльності, зокрема, для виробництва та продажу наркотиків, як це визначено у відповідних міжнародних договорах; d) роботу, яка за своїм характером чи умовами, в яких вона виконується, може завдати шкоди здоров'ю, безпеці чи моральності дітей [10].

Цілями Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, прийнятої 25–26 жовтня 2007 року (м. Ланцарот, Іспанія), а від імені України Конвенцію підписано 14 листопада 2007 року, є запобігання сексуальної експлуатації та сексуальному насильству стосовно дітей і боротьба із цими явищами, а також захист прав дітей, які стали жертвами сексуальної експлуатації та сексуального насильства. У Главі VI Матеріальне кримінальне право, стаття 18 вказуються форми сексуального насильства, що підлягають криміналізації: а) заняття діяльністю сексуального характеру з дитиною, яка не досягла передбаченого законодавством віку для заняття діяльністю сексуального характеру; б) заняття діяльністю сексуального характеру з дитиною, коли: використовується примус, сила чи погрози або насильство здійснюється зі свідомим використанням довіри, авторитету чи впливу на дитину, зокрема в сім'ї, або насильство здійснюється в особливо вразливій для дитини ситуації, зокрема з причини розумової чи фізичної неспроможності або залежного становища [11].

У конвенції визначено також визначення таких кримінально караних діянь, як

«розбещення дітей» – умисне спонукання дитини до спостереження за сексуальним насильством або діяльністю сексуального характеру, навіть якщо вона не бере в цьому участі (стаття 22) та «домагання дитини для сексуальних цілей» – умисна пропозиція, зроблена дорослою людиною за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, зустрітися з дитиною для скоєння проти неї одного з правопорушень, якщо після цієї пропозиції відбулись істотні дії, що призвели до такої зустрічі (стаття 23) [11].

Формулюючи висновки до проведеного аналітичного огляду, слід вказати, що ратифікація Україною розглянутих міжнародних документів дала поштовх для вдосконалення національного законодавства: було прийнято Закон України «Про попередження насильства в сім'ї», де визначено види та форми насильства в сім'ї (фізичне, сексуальне, психологічне та економічне насильство), внесено зміни до КК України – у ст. 149 (Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини), законом № 3316-IV від 12.01.2006 р., у ст. 304 (Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність), законом № 616-VI від 01.10.2008 р., у ст. 150-1 (Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом) криміналізовано використання батьками або особами, які їх замінюють, малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (систематичного випрошування грошей, речей, інших матеріальних цінностей у сторонніх осіб) тощо.

Разом з цим, не вирішеними, в частині криміналізації діянь, залишаються питання примушування до статевих зносин осіб, які перебувають в залежності від службових осіб, зокрема, у зв'язку із наглядовою функцією (або обов'язком), примушування, скоєне у відношенні завідомо неповнолітнього, у відношенні малолітнього або безпорадної особи у зв'язку з його психічним або фізіологічним станом тощо, на необхідність розгляду яких вказується в міжнародних договорах та угодах. Таким чином, необхідно й у подальшому розвивати міжнародне співробітництво та солідарність для підтримки, реалізації, розвитку тих стандартів, які є необхідними для право-

АНОТАЦІЯ

Дана стаття присвячена аналітичному огляду міжнародного законодавства в сфері захисту основних особистих прав людини, до яких входять статевая свобода та недоторканність. Досліджено основні положення цих міжнародних документів. Зроблено висновок про необхідність вдосконалення національного законодавства для приведення його у відповідність до системи міжнародних стандартів.

SUMMARY

The present article is concerned with the analytical review of the international legislation in the sphere of protection of the main personal human rights which include sexual freedom and inviolability. The basic provisions of these international documents are researched. The conclusion is drawn on need of improvement of the national legislation for its reduction in compliance with system of the international standards.

мірного і комфортного існування людини в соціумі, реалізація прав людини повинні стати пріоритетними цілями держави в області прав людини в міжнародній системі стандартів, яке повинно здійснюватися за наявності наукового підґрунтя.

Література

1. Загальна декларація прав людини : Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015/print1360158881064154.
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права : Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_042/print1360158881064154.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043/print1360158881064154.
4. Дискримінація щодо жінок: Конвенція і Комітет. Виклад фактів / Харківська правозахисна група. – Х., 2004. – 64 с.
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок : Конвенція, Міжнародний документ від 18.12.1979 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_207/print1423767217275564.
6. Декларація про викорінення насильства відносно жінок : Декларація, Між-

народний документ від 20.12.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_506/print1423767217275564.

7. Декларація прав дитини : Декларація, Міжнародний документ від 20.11.1959 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_384/print1423767217275564.

8. Конвенція про права дитини : Конвенція, Міжнародний документ від 20.11.1989 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_021/print1423767217275564.

9. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії : Протокол, Міжнародний документ від 01.01.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_b09/print1423767217275564.

10. Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182 : Конвенція, Міжнародний документ від 17.06.1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_166/print1385149626864866.

11. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства : Конвенція, Міжнародний документ від 25.10.2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_927/print1423767217275564.